https://doi.org/10.26565/2074-8167-2024-54-05
УДК 378.091.3-051:000.336.2

Валентина Іванівна Тернопільська
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної освіти та соціальної роботи, Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
вулиця Пирогова, 9, Київ, 02000
v.ternopilska@kubg.edu.ua https://orcid.org/0000-0002-1468-9932

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена одній з актуальних проблем формування у майбутніх фахівців управлінської компетентності. Метою статті є розкриття стану дослідженості проблеми формування управлінської компетентності випускників закладів вищої освіти у науковій літературі. Високий рівень управлінської компетентності випускників закладів вищої освіти є важливою умовою їхнього професійного розвитку, самореалізації у професії, одним із стрижневих факторів забезпечення зростання економіки та добробуту суспільства. У статті розкрито зміст поняття «управлінська компетентність майбутніх фахівців». Управлінська компетентність випускників закладів вищої освіти розглядається як здатність й готовність цілісно виявляти, аналізувати проблеми довіреної йому організації та ефективно їх вирішувати. Управлінська компетентність є складовою професійної компетентності фахівця та репрезентується у системі його внутрішніх ресурсів, ефективному керівництві, вирішення професійних завдань, прийнятті управлінських рішень. Зазначено, що управлінська компетентність виявляється в суб'єкт-суб'єктній взаємодії, здатності приймати управлінські рішення на основі ціннісних установок, особистісних професійних знань, умінь і навичок. При цьому ціннісна складова відіграє ключову роль, оскільки вона обумовлює позитивне ставлення до себе та інших учасників управлінської взаємодії, особистісне прийняття цінностей діалогу, взаємодії, а також прагнення реалізувати їх в діяльності.

З'ясовано, що управлінська компетентність є синтезом теоретичних, технологічних, управлінських та інструментальних знань, умінь у яких сконцентровано ресурси, спрямовані на досягнення цілей управління, принципи управлінської діяльності, діагностичний інструментарій організації, планування, мотивації, координації, контролю зусиль суб'єктів взаємодії. Управлінську компетентність можна розглядати як сформовану у процесі навчання та самоосвіти систему компетенцій, які чинять суттєвий вплив на вирішення освітніх, а у подальшому, і професійних завдань. Успішна освітня діяльність у закладі вищої освіти буде ефективною за умови якщо вона забезпечується потрібним змістом та не управляється і не контролюється викладачем, а сам процес формування управлінської компетентності студентів у ЗВО передбачає вирішення проблемних ситуацій, оскільки вирішення пізнавальних проблем відбувається шляхом розвитку здібностей рефлексувати (усвідомлювати), самовизначатись (приймати рішення), досягати цілей. Окрім того, правлінська компетентність формується відповідно до ціннісних установок фахівця, і результатом цього може стати його просування кар'єрними сходами.

Ключові слова: *управлінська компетентність майбутніх фахівців, компетентність, управління, фахівець, випускник закладу вищої освіти.*

Як цитувати: Тернопільська В.І. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців: теоретичний аспект. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2024. №54. С. 60-65. https://orcid.org/10.26565/2074-8167-2024-54-05

In cites: Ternopilska, V. I. (2024). Formation of management competence of future specialists: theoretical aspect. *Scientific notes of the pedagogical department.* №54. 60-65. https://orcid.org/10.26565/2074-8167-2024-54-05 [in Ukrainian].

© В. І. Тернопільська, 2024

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Високий рівень управлінської компетентності випускників закладів вищоїосвіти є важливою умовою їхнього професійного розвитку, самореалізації у професії, одним із стрижневих факторів забезпечення зростання економіки та добробуту суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему управлінської компетенції у професійній підготовці майбутніх фахівців досліджували Н. Блачун, Т. Гура, А. Клімова, В. Король, С. Кушнірук, Л. Макодзей, О. Олексієнко, Н. Перевознюк, В. Тернопільська, Р. Шаповал, Т. Щучка, В. Ягіднікова та ін.

Мета статті – розкрити стан дослідженості проблеми формування управлінської компетентності випускників закладів вищої освіти у науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих завдань закладів вищої освіти виступає формування базових компетентностей майбутніх фахівців серед яких пріоритетним є розвиток у них уміння вирішувати управлінські проблеми. Разом з тим, спостерігаємо суперечність між потребою суспільства в управлінських кадрах, здатних вивести організацію на рівень міжнародних стандартів, і відсутністю у ЗВО практичного досвіду, навчально-методичного забезпечення для підготовки фахівців у сфері управління.

О. Кузьменко управління розглядає як діяльність суб'єкта, що виявляється у цілеспрямованому впливі на об'єкт управління та здійснюється з метою приведення його у бажаний для суб'єкта стан [2]. Дослідники акцентують увагу на управлінні як процесі досягнення поставленої мети керівника зусиллями персоналу організації – цілі декларує керівник, а операції та дії щодо їх досягнення забезпечуються іншими людьми. Управлінська компетентність обумовлюється взаємозв'язком, взаємовпливом змісту, дидактичних умов, результатом розвитку управлінських компетенцій випускників закладу вищої освіти [16; 9; 20; 21; 22].

На думку вчених, управлінська компетентність є складним особистісно-професійним утворенням, яке інтегрує в собі професійні, особистісні знання, практичні уміння, навички, професійно-особистісні цінності та якості, забезпечуючи кваліфіковане здійснення управлінської діяльності та свідомий вибір моделей поведінки [2]. Окрім того управлінська компетентність окреслюється як сукупність особистісних можливостей керівника, кваліфікаційних знань, досвіду, що дають змогу йому брати участь у виробленні певного кола рішень. Серед психологічних особливостей керівника значущими виступають уміння створювати ефективну управлінську команду, здатність бачити перспективи розвитку своєї діяльності, здатність швидко реагувати на зміну ситуацій, самостійність і винахідливість у прийнятті управлінських рішень, рішучість і динамічність у своїх вчинках [11].

Отже, у працях науковців зазначається на важливій складовій управлінської компетентності майбутнього фахівця – прогностичних уміння (здатності аналізувати, приймати рішення в умовах невизначеності, вивчати й оцінювати чинники впливу на конкурентоспроможність).

Своєю чергою управлінська компетентність випускника закладу вищої освіти виявляється у здатності й готовності цілісно виявляти, аналізувати проблеми довіреної йому організації та ефективно їх вирішувати. Управлінська компетентність є складовою професійної компетентності фахівця та репрезентується у системі його внутрішніх ресурсів, ефективному керівництві, вирішенні професійних завдань, прийняття управлінських рішень. Безперечно означена компетентність передбачає розвиток соціальних умінь, комунікабельності, організаторських здібностей, підприємливості, які реалізуються через уміння мотивувати, планувати, організовувати, координувати, регулювати власну діяльність і діяльність підлеглих. Управлінська компетентність випускника закладу вищої освіти є продуктом як професійної освіти, так і наслідком його саморозвитку та вимагає від нього певного діяння, самооцінки, рефлексії набутого досвіду.

О. Олексієнко розглядає управлінську компетентність як складову професійної компетентності, систему внутрішніх ресурсів, необхідних для організації ефективного досягнення поставлених особистісних цілей та цілей організації відповідно до мети професійної діяльності [11].

Слід зауважити, що управлінська компетентність виявляється в суб'єкт-суб'єктній взаємодії, здатності приймати управлінські рішення на основі ціннісних установок, особистісних професійних знань, умінь і навичок. При цьому ціннісна складова відіграє ключову роль, оскільки вона обумовлює позитивне ставлення до себе та інших учасників управлінської взаємодії, особистісне прийняття цінностей діалогу, взаємодії, а також прагнення реалізувати їх в діяльності.

Своєю чергою управлінська компетентність є синтезом теоретичних, технологічних, управлінських та інструментальних знань, умінь у яких сконцентровано ресурси, спрямовані на досягнення цілей управління, принципи управлінської діяльності, діагностичний інструментарій організації, планування, мотивації, координації, контролю зусиль суб'єктів взаємодії. Управлінську компетентність можна розглядати як сформовану у процесі навчання та самоосвіти систему компетенцій, які чинять суттєвий вплив на вирішення майбутніми фахівцями освітніх, а у подальшому, і професійних завдань.

У змісті управлінської компетентності науковці виокремлюють: 1) цільові управлінські компетенції (розвинуті уміння визначати цілі перед собою і колективом гарантують результат), планування; 2) організаційні управлінські компетенції (використання оптимальних способів організації закладу, об'єднання членів колективу, делегування повноважень); 3) мотиваційні управлінські компетенції (мотивація, самомотивація співробітників спрямована на підвищення ініціативності поведінки); 4) комунікативні управлінські компетенції, пов'язані з уміннями впливати на людей, вирішувати конфліктні ситуації; 5) менеджерські управлінські компетенції (знання основ маркетингу, розуміння законів ринкових відносин) [15; 16; 22]. Відтак, рівень управлінської компетентності майбутнього фахівця залежить від рівня сформованості у нього управлінських компетенцій, готовності ефективно і мобільно вирішувати проблеми у різних умовах професійної діяльності.

У структурі управлінської компетентності особистості В. Лугова вирізняє такі компоненти: когнітивний (сукупність науково-теоретичних та науково-практичних знань щодо управлінської діяльності); мотиваційний (потреби, інтереси, мотиви, цінності управлінської діяльності); діяльнісний (уміння і навички, необхідні для вирішення завдань управління); рефлексивний (здатність до адекватного оцінювання себе як особистості, професіонала, суб'єкта управлінської діяльності); особистісний (особистісні якості) [4].

Суттєвим показником сформованості управлінської компетентності випускників закладу вищої освіти є: розвиток у них внутрішньої мотивації як джерела саморозвитку, рівня розвитку самоорганізації як умови оволодіння управлінською діяльністю; самоідентифікації, що дозволить визначити свій рівень компетентності; досягнути особистісно-значущих цілей. У цьому контексті, управлінська компетентність асоціюється із здатністю працювати професійно, ефективно виконувати професійні ролі на рівні, що забезпечить випускнику закладу вищої освіти максимальну самореалізацію у суспільстві.

Висновки. Успішна освітня діяльність у закладі вищої освіти буде ефективною за умови якщо вона забезпечується потрібним змістом та не управляється і не контролюється викладачем, а сам процес формування управлінської компетентності студентів у ЗВО передбачає вирішення проблемних ситуацій, оскільки вирішення пізнавальних проблем відбувається шляхом розвитку здібностей рефлексувати (усвідомлювати), самовизначатись (приймати рішення), досягати цілей. Окрім того, правлінська компетентність формується відповідно до ціннісних установок фахівця, і результатом цього може стати його просування кар'єрними сходами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грушева А. А. Описова модель формування управлінської компетентності в процесі професійної підготовки економістів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка*. 2014. Вип. 3. С. 25–28.
2. Дороніна Н. С. Розвиток управлінської компетентності керівників підприємств: монографія. Харків: ФОП Лібуркіна Л., 2019. 182 с.
3. Дудник Н. Формування управлінської компетентності майбутнього менеджера освіти як педагогічна проблема. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2016. Вип. 55. С. 246–252.
4. Лугова В., Сєріков Д. Уточнення структури управлінської компетентності керівника. *Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів (м. Харків, 22 квітня 2016 р.). Харків, 2016. С. 221–236.
5. Калінська О., Івасик І. Модель формування управлінської компетентності керівника закладу професійної освіти. *Український Педагогічний журнал*. 2019. № (3). С. 94–103.
6. Керекеша-Попова О. В. Особливості управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів. *Молодь і ринок*. 2016. № 11–12. С. 159–163.
7. Керекеша-Попова О. В. Специфіка професійної діяльності та професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 62. Т. 2. С. 114–118.

8. Конох А. П., Маковецька Н. В., Конох О. Є. Формування управлінської компетентності майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту. *Фізичне виховання та спорт*. 2022. № 4. С. 25–31.
9. Костенко Р. В. Управлінська компетентність як складова професійної компетентності педагога. *Нове покоління вчителів для української школи: виклики і досягнення* : зб. тез доповідей Всеукр. науково-практич. онлайн-конференції (м. Одеса, 30 квітня 2021 р.). Одеса : Астропринт, 2021. С. 34–38.
10. Кушнірук С. А., Лещенко Н. А. Формування управлінської компетентності майбутнього викладача ЗВО з використанням інноваційних освітніх технологій. *Освітньо-науковий простір*. 2023. Вип. 4. С. 92–100.
11. Олексієнко О., Розсказов А. Розвиток управлінської компетентності здобувачів вищої освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. №1 (100). С. 125–134.
12. Олешко П. С., Кінах Н. В. Структура управлінської компетентності керівника освітнього закладу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 9(38). С. 113–132.
13. Пілевич О. Організація культурно-освітнього середовища вищого навчального закладу для формування професійної культури майбутніх фахівців. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи*. 2016. № 8. С. 76–81.
14. Романчук Н. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців інженерного профілю. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 1(64). С. 218-222.
15. Тернопільська В.І. Структура професійної компетентності майбутнього фахівця. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2012. Вип. 9. Т. 2. С. 208-213.
16. Тернопольская В.И., Бакулина О.С. Особенности формирования профессиональной компетентности будущих специалистов по налогообложению и таможенному делу. *International scientific journal «Progress»*, Tbilisi, 2018. № 1–2. С. 94–97.
17. Шостаківська Н. Формування управлінської компетентності засобами інтерактивних технологій як ключовий фактор у професійному становленні майбутнього фахівця закладу вищої освіти. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 3(18). С. 357–370.
18. Bodrova I., Chernukha N., Vasylyeva-Khalatnykova M., Bakulina O., Binytska K., Kostenko D., Tarnavska T. Research of Motivation for the Development of Professional Self-Determination. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2023. Issue 15(2). P. 229–243.
19. Bodnarchuk Oleh, Bodnarchuk Oksana, Ersozoglu Rukie, Kanishevska Lyubov, Pet'ko Lyudmila, Turchynova Ganna, Vyshnivska Natalia. Model of entrepreneurial corporate education and prospects of professional development of managers in Ukraine. *Journal of Entrepreneurship Education (JEI).* USA. 2019. Vol: 22 Issue: 2. P. 1–8. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24347
20. Kerekesha-Popova O. V. The peculiarities of managing activity of future engineers-teachers. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. Issue 188. P. 25–30.
21. Pet'ko Lyudmila. Preparing higher school graduates in foreshortening of leader competencies for 2020 // Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. – Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America, 2017. P. 467–472.URI http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13710
22. Ternopilska V., Vasylyeva-Khalatnykova M., Chuiko O., Bakhov I. & Chernukha N. Social Rehabilitation Practices of Inclusion In The Educational Process In Working With Children With Disabilities. *PROPOSITOS Y REPRESENTACIONES*. 2021. Issue. 9.

Стаття надійшла до редакції 15.03. 2024
Стаття рекомендована до друку 19.04. 2024

Valentina Ternopilska
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Education and Social Work
Dragomanov Ukrainian State University, 9 Pyrogova Street, Kyiv, 02000, Ukraine
v.ternopilska@kubg.edu.ua https://orcid.org/0000-0002-1468-9932

FORMATION OF MANAGEMENT COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS: THEORETICAL ASPECT

The article is devoted to one of the urgent problems of the formation of managerial competence among future specialists. The purpose of the article is to reveal the state of research on the problem of the formation managerial competence higher education institutions graduates in the scientific literature. A high level of managerial competence of higher education institutions graduates is an important condition for their professional development, self-realization in the profession, one of the key factors in ensuring the growth of the economy and the well-being of society. The content of the concept of «manu

agement competence of future specialists» is revealed in the article. Managerial competence of graduates of higher education institutions is considered as the ability and readiness to holistically identify, analyze the problems of the organization entrusted to him and effectively solve them. Managerial competence is a component of the specialist's professional competence and is represented in the system of his internal resources, effective leadership, solving professional tasks, and making managerial decisions. It is noted that managerial competence is manifested in subject-subject interaction, the ability to make managerial decisions based on value attitudes, personal professional knowledge, abilities and skills. At the same time, the value component plays a key role, as it determines a positive attitude towards oneself and other participants in management interaction, personal acceptance of the values of dialogue and interaction, as well as the desire to implement them in activities.

It was found that managerial competence is a synthesis of theoretical, technological, managerial and instrumental knowledge, the skills of which are concentrated resources aimed at achieving management goals, principles of managerial activity, diagnostic tools of the organization, planning, motivation, coordination, control of the efforts of interaction subjects . Managerial competence can be considered as a system of competences formed in the process of training and self-education, which have a significant impact on solving educational, and later, professional tasks. Successful educational activity in a higher education institution will be effective if it is provided with the necessary content and is not managed and controlled by the teacher, and the process of forming the managerial competence of students in higher education institutions involves solving problem situations, since the solution of cognitive problems occurs through the development of the ability to reflect (realize), self-determination (make decisions), achieve goals. In addition, managerial competence is formed in accordance with the specialist's value attitudes, and the result of this can be his promotion on the career ladder.

Key words: *managerial competence of future specialists, competence, management, specialist, graduate of a higher education institution.*

REFERENCES

1. Hrusheva, A. A. (2014). Descriptive model of formation of managerial competence in the process of professional training of economists. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Ser.: Economy*. Issue 3. P. 25–28. [in Ukrainian].
2. Doronina, N. S. (2019). Development of managerial competence of enterprise managers: monograph. Kharkiv: FOP Liburkina L. 182 p. [in Ukrainian].
3. Dudnyk, N. (2016). Formation of managerial competence of the future manager of education as a pedagogical problem. *Psychological and pedagogical problems of the village school*. Issue 55. P. 246–252. [in Ukrainian].
4. Lugova, V., Serikov, D. (2016). Refinement of the structure of the manager's managerial competence. *Development of the European space through the eyes of young people: economic, social and legal aspects*: Mater. All-Ukrainian science and practice conf. of young scientists and students (Kharkiv, April 22, 2016). Kharkiv, 3221–3236. [in Ukrainian].
5. Kalinska, O., Ivasyk, I. (2019). Model of formation of managerial competence of the head of a professional education institution. *Ukrainian Pedagogical Journal*. No. 3. P. 94–103. [in Ukrainian].
6. Kerekesha-Popova, O. V. (2016). Peculiarities of management competence of future engineer-pedagogues. *Youth and the market*. No. 11–12. P. 159–163. [in Ukrainian].
7. Kerekesha-Popova, O. V. (2019). Specifics of professional activity and professional training of future engineers-pedagogues. *Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and secondary schools*. No. 62. Vol. 2. P. 114–118. [in Ukrainian].
8. Konoh, A. P., Makovetska, N. V., Konoh, O. E. (2022). Formation of managerial competence of future specialists in the field of physical culture and sports. *Physical education and sports*. No. 4. P. 25–31. [in Ukrainian].
9. Kostenko, R. V. (2021). Management competence as a component of the teacher's professional competence. *The new generation of teachers for the Ukrainian school: challenges and achievements*: coll. theses of reports of the All-Ukrainian scientific and practical online conference (Odessa, April 30, 2021). Odesa: Astroprint. P. 34–38. [in Ukrainian].
10. Kushniruk, S. A., Leshchenko, N. A. (2023). Formation of managerial competence of the future teacher of higher education institutions using innovative educational technologies. *Educational and scientific simple*. Issue 4. P. 92–100. [in Ukrainian].
11. Oleksienko, O., Rozskazov, A. (2021). Development of managerial competence of higher education graduates. *Personal spirituality: methodology, theory and practice*. No. 1 (100). P. 125–134. [in Ukrainian].
12. Oleshko, P.S., Kinakh, N. V. (2019). The structure of managerial competence of the head of an educational institution in the system of postgraduate pedagogical education. *Herald of postgraduate education. Series: Pedagogical sciences*. Issue 9(38). P. 113–132. [in Ukrainian].

13. Pilevich, O. (2016). Organization of the cultural and educational environment of a higher educational institution for the formation of the professional culture of future specialists. *Modernization of professional education and training: problems, searches and prospects*. No. 8. P. 76–81. [in Ukrainian].
14. Romanchuk, N. (2019). Formation of professional competence of future engineering specialists. *Scientific Bulletin of the MNU named after V.O. Sukhomlynskyi. Series: Pedagogical sciences*. No. 1(64). P. 218–222.
15. Ternopilska, V.I. (2012). The structure of the professional competence of the future specialist. *Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi. Series: Pedagogy*. Issue 9. Vol. 2. P. 208–213.
16. Ternopolskaya, V.Y., Bakulyna, O.S. (2018). Peculiarities of formation of professional competence of future tax and customs specialists. International scientific journal «Progress», Tbilisi. No. 1–2. P. 94–97. [in Ukrainian].
17. Shostakivska, N. (2019). Formation of managerial competence by means of interactive technologies as a key factor in the professional formation of a future specialist of a higher education institution. *Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Series: Pedagogical sciences.* No. 3(18). P. 357–370. [in Ukrainian].
18. 18. Bodrova, I., Chernukha, N., Vasylyeva-Khalatnykova, M., Bakulina, O., Binytska, K., Kostenko, D., Tarnavska, T. Research of Motivation for the Development of Professional Self-Determination. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2023. Issue 15(2). P. 229–243.
19. Bodnarchuk, Oleh, Bodnarchuk, Oksana, Ersozoglu, Rukie, Kanishevska, Lyubov, Pet'ko, Lyudmila, Turchynova, Ganna, Vyshnivska, Natalia (2019). Model of entrepreneurial corporate education and prospects of professional development of managers in Ukraine. *Journal of Entrepreneurship Education (JEI).* USA. Vol: 22 Issue: 2. P. 1–8. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24347
20. Kerekesha-Popova, O.V. The peculiarities of managing activity of future engineers-teachers. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. Issue 188. P. 25–30.
21. Pet'ko, Lyudmila (2017). Preparing higher school graduates in foreshortening of leader competencies for 2020 // Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. – Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America. P. 467–472. [in Ukrainian].URI http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/13710
22. Ternopilska, V., Vasylyeva-Khalatnykova, M., Chuiko, O., Bakhov, I. & Chernukha, N. (2021). Social Rehabilitation Practices of Inclusion In The Educational Process In Working With Children With Disabilities. *PROPOSITOS Y REPRESENTACIONES*. Issue. 9.

The article was received by the editors 15.03. 2024
The article is recommended for printing 19.04. 2024